

Διδάσκοντας αφηγηματικές τεχνικές με ένα τραγούδι

Μία διδακτική πρόταση για εισαγωγή στη
λογοτεχνία σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σπουδών
για τα Νέα Ελληνικά

Μαρία Κάππου

Κείμενο: Μία βραδιά στο λούκι, Αδελφοί Κατσιμίχα

Προχτές εκεί που τα 'πινα με κάποιο κολλητό μου
κοιτώ και βλέπω πίσω μου δυο μάτια δυο ματάκια
γυρίζω στον δικό μου, ο τύπος μου, Νικόλα
και μένα, μ' απαντάει, και εκεί αρχίσαν όλα

Εγώ αυτοσυγκεντρώθηκα για να τη μαγνητίσω
αυτά είναι κόλπα ζόρικα που κάνουν στην Ινδία
αλήθεια σας το λέω, απότυχα τελείως
δε μου 'δινε καμία, μα καμία σημασία.

Όπως καταλαβαίνετε δε μ' έπαιρνε καθόλου
αλλά εξακολούθησα ερήμην να κοιτάω
ο φίλος μου εγκρίνιαζε, βρε Χάρη, σου μιλάω
για πες μου, σε κοιτάει; καθόλου τ' απαντάω

Σε μια στιγμή το βλέμμα της πλανήθηκε στο χώρο
κι απάνω μου σταμάτησε σαν κάτι να ζητούσε
ταράχτηκα και σκέφτηκα, Θεέ μου, εμένανε κοιτάει
όμως εκείνη κοίταγε να βρει τον σερβιτόρο

Βοήθεια χριστιανοί, κοντεύω να φλιπάρω
εγώ για κείνη χάνομαι και κείνη ούτε με ξέρει
Αχ να 'μουν αεράκι, καπνός από τσιγάρο
Στα στήθια της να μπαίνω κι εκείνη ας μη με θέλει

Βοήθεια χριστιανοί, ...

<https://kithara.to/stixoi/MTExOTA5NzE0/mia-bradia-sto-louki-adelfoi-katsimixa-lyrics>

Σκοπός

Η εξοικείωση/επανάληψη των όρων της αφηγηματολογίας. Η αφηγηματολογία διδάσκεται σε όλες τις τάξεις από το γυμνάσιο (Ομηρικά έπη και λογοτεχνία) μέχρι το λύκειο (Έκφραση-Έκθεση Α΄ λυκείου και στα εισαγωγικά σημειώματα για την πεζογραφία στη λογοτεχνία)

Αναφορές

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ, Γ΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

http://www.iep.edu.gr/images/IEP/GENERAL/Deltia_Typou/2019/Program_spoudon_G_GEL/%CE%A0%CE%A3_%CE%9D%CE%95%CE%93-%CE%9B%CE%9F%CE%93%CE%9F%CE%A4%CE%95%CE%A7%CE%9D%CE%99%CE%91_%CE%93_%CE%93%CE%95%CE%9B.pdf

Εκφραση- Έκθεση α΄ λυκείου:

Ο λογοτεχνικός διάλογος

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A110/245/1816,5854/>

Αφήγηση

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A110/245/1818,5861/>

Περιγραφή και αφήγηση

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-A110/245/1818,5862/>

Λεξικό λογοτεχνικών όρων

<http://ebooks.edu.gr/courses/DSGYMA107/document/4bdaedb5lgm9/4e7097436w8d/4e709743r1ga.pdf>

Λογοτεχνία, Φάκελος υλικού-δίκτυα κειμένων

http://www.iep.edu.gr/images/IEP/Modules/Sj_K2_Extra_Slider/Fakeloi_Ylikou/Logotechnia_G-Lykeiou_Fakelos-Ylikou_Diktya-Keimenon.pdf

Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας α΄, β΄, γ΄ γυμνασίου

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL105/583/3814,16758/>

Εισαγωγή

Γνωρίζουμε ότι για να οικοδομήσουμε νέα γνώση είναι απαραίτητο να αξιοποιούμε **το γνωστικό υπόβαθρο των μαθητών, τις εμπειρίες και τα βιώματά τους**. Δυστυχώς, οι συγγραφείς των σχολικών εγχειριδίων επιλέγουν κείμενα που μπορεί να συνομιλούν μεταξύ τους και-επιτέλους-να συνθέτουν μια θεματική ενότητα, αλλά μοιάζουν να αγνοούν το επίπεδο των μαθητών και τις πραγματικές συνθήκες τάξης που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί. Επίσης, τα κείμενα που περιέχονται στον Φάκελο υλικού για την Νεοελληνική Γλώσσα δεν συνομιλούν με τα κείμενα που περιέχονται στον Φάκελο υλικού για την Λογοτεχνία. Δηλαδή, πως θα διαμορφώσει ο εκπαιδευτικός κριτήριο συνεξέτασης αφού τα κείμενα πρέπει να έχουν θεματική συνάφεια; Επειδή αυτά συνέβαιναν δυστυχώς πάντα, τόσο οι εκπαιδευτικοί που εργάζονταν φιλότιμα όσο και οι μαθητές που δεν υστερούν σε νοητικές ικανότητες αντιμετώπιζαν σοβαρές δυσκολίες στην κατάκτηση και δημιουργική αφομοίωση του γνωστικού αντικειμένου. Η πολύχρονη εμπειρία μου (40 χρόνια) στη διδασκαλία στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο με βοήθησε να συνειδητοποιήσω ότι κάθε απόπειρα διδασκαλίας ενός γνωστικού αντικειμένου πέφτει στο κενό αν δεν βοηθήσουμε τους μαθητές να ανακαλέσουν γνώσεις, εμπειρίες και βιώματα από το σχολικό και κοινωνικό τους περιβάλλον. Έτσι, ποτέ δεν άρχιζα όπως πρότειναν οι οδηγίες διδασκαλίας (π.χ. Ο Κρητικός του Σολωμού στη λογοτεχνία κατεύθυνσης). Ευτυχώς, τώρα αναφέρεται και στις οδηγίες διδασκαλίας ότι μπορεί ο διδάσκων να σχεδιάσει την διδακτική ενότητα ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης του. Οι εκπαιδευτικοί, επομένως, μπορούν ελεύθερα να επιλέξουν κείμενα αφού και το λογοτεχνικό κείμενο στο οποίο εξετάζονται οι μαθητές στο Λύκειο είναι αδιδακτο. Θέλησα, λοιπόν να μοιραστώ μαζί σας ένα σενάριο διδασκαλίας που διαφέρει λίγο από αυτά που προτείνονται στα συνέδρια...

Προαπαιτούμενα για την εισαγωγή στα λογοτεχνικά κείμενα

1. Ελέγχουμε το γνωστικό υπόβαθρο των μαθητών και τις γνώσεις τους για τα στοιχεία του ανθρώπου (βιολογικά, πνευματικά, ψυχικά, κοινωνικότητα, ανάγκες κ.λπ.) Αξιοποιούμε υλικό από διάφορες πηγές στο διαδίκτυο, αφού πλέον δεν διδάσκεται η ψυχολογία στο λύκειο με αποτέλεσμα οι μαθητές να παρουσιάζουν σοβαρά προβλήματα στην κατανόηση θεμάτων που αφορούν τον άνθρωπο και την ζωή του. Άλλωστε αυτό το υλικό αξιοποιούμε και την παραγωγή λόγου.
2. Προσεγγίζουμε αρχικά το μη λογοτεχνικό κείμενο Ο έρωτας στην εφηβεία από την Τράπεζα θεμάτων που έχει επιμεληθεί ο συνάδελφος Κώστας Μάντης https://latistor.blogspot.com/2015/01/blog-post_6.html
Διδάσκουμε ερωτήσεις κατανόησης περιεχομένου και περιληπτική απόδοση ολόκληρου του κειμένου, διευκρινίζουμε τις έννοιες Θέμα, θεματικό κέντρο, σκοπός του συγγραφέα για να προχωρήσουμε στην αξιοποίηση του ίδιου θέματος στα λογοτεχνικά κείμενα.
3. Προτεινόμενο δίκτυο κειμένων
Μια βραδιά στο λούκι (Αδελφοί Κατσιμίχα), Ερωτόκριτος (Βιτσέντζος Κορνάρος, Μόνο γιατί μ' αγάπησες (Μαρία Πολυδούρη), Ο Πληθυντικός αριθμός (Κική Δημουλά)

Διδακτική μεθοδολογία

Αποφεύγω σκόπιμα το τυπικό του διδακτικού σεναρίου, γιατί πρόθεσή μου είναι να παρουσιάσω με απλό τρόπο αυτό που έκανα στην τάξη όταν δίδασκα λογοτεχνία. Αργότερα, έμαθα ότι αυτό ως διδακτική μεθοδολογία λέγεται Τοποθετημένη πρακτική «Προτείνεται μια διδακτική πορεία που αποτελεί δυναμική διαδικασία και οργανώνεται σε τέσσερις διαδοχικές φάσεις (τοποθετημένη πρακτική, ανοιχτή διδασκαλία, κοινωνική πλαισίωση, μετασχηματισμένη πρακτική):. Αρχικά οι μαθητές/τριες έρχονται σε επαφή με ερωτήματα και κείμενα που έχουν σχέση με την εμπειρία τους (τοποθετημένη πρακτική)» (Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στις Α΄ και Β΄ τάξεις Ημερήσιου ΓΕΛ για το σχολικό έτος 2018 – 2019 ΥΠ.Π.Ε.Θ. 135979/14-08-2018 έγγραφο, σελ. 31).

Γιατί το συγκεκριμένο κείμενο;

Προτείνουμε σαν πρώτο βήμα για την εισαγωγή στη λογοτεχνία την διδασκαλία ενός αφηγηματικού ποιήματος που είναι μελοποιημένο. Θεωρούμε ότι το συγκεκριμένο κείμενο προσφέρεται για την διδασκαλία της αφηγηματολογίας με έναν ευχάριστο και σχεδόν παιγνιώδη τρόπο διότι:

1. **Το θέμα** (κεραυνοβόλος έρωτας) απασχολεί όλες τις ηλικίες στις οποίες απευθυνόμαστε. «Ο /Η εκπαιδευτικός χρειάζεται να ενισχύει τους μαθητές και τις μαθήτριες ώστε να γεφυρώνουν το οικείο με το νέο, τη διαισθητική γνώση με την επίγνωση και τον αναστοχασμό, καταλήγοντας στον μετασχηματισμό και την οικειοποίηση του ανοίκειου» (Πρόγραμμα σπουδών Νέα Ελληνικά, Γ΄ τάξη Λυκείου, σελ. 8)
2. Είναι **σύντομο**, επομένως δεν προλαβαίνει κανείς να πλήξει.
3. Είναι αφηγηματικό με ρυθμό (**έμμετρο**) και η μουσική βοηθάει...
4. Αξιοποιούνται σχεδόν **όλοι οι αφηγηματικοί τρόποι**
5. Είναι ποιητικό κείμενο με χρήση της **αναφορικής λειτουργίας της γλώσσας**,

Διαβάζουμε σχετικά στο (Πρόγραμμα σπουδών Νέα Ελληνικά, Γ΄ τάξη Λυκείου, σελ. 14)

«Η λογοτεχνία είναι ένα σύνθετο πολιτισμικό φαινόμενο, μια κοινωνική πρακτική και, παράλληλα, **μια ειδική γλώσσα**, η οποία, όπως και οι γλώσσες των άλλων τεχνών, διαθλά και δίνει μορφή σε μια υποκειμενική εμπειρία για τον κόσμο με τη χρήση ενός υλικού. Το αντικείμενο της λογοτεχνίας δεν είναι ο άνθρωπος ή ο κόσμος· είναι η ανθρώπινη κατάσταση, «η σχέση του ανθρώπου με τον κόσμο ως εμπειρία», όπως αυτή διαθλάται μέσα **από την υπαινικτική και αμφίσημη λογοτεχνική γλώσσα**: είναι, δηλαδή, η λογοτεχνική αναπαράσταση της ανθρώπινης κατάστασης».

Επομένως, η γλώσσα του προτεινόμενου κειμένου δεν αποτελεί εμπόδιο για την κατανόηση του θέματος και του περιεχομένου. Ο λόγος του αφηγητή είναι οικείος στους μαθητές/τριες. Έτσι, μπορούμε με απλό και βιωματικό τρόπο να διδάξουμε τα στοιχεία της αφηγηματολογίας (μύθος, λογοτεχνικοί ήρωες, τόπος, χρόνος, αφηγηματικές τεχνικές) με τέτοιο τρόπο ώστε να κατανοήσουν οι μαθητές πως αυτά που διδάσκονται (περιγραφή, αφήγηση) **τα γνωρίζουν διότι τα χρησιμοποιούν και οι ίδιοι στην καθημερινότητά τους** (ακούν ειδήσεις, περιγραφές αγώνων, αφηγούνται τα νέα τους κ.λπ.). Επομένως, θα συνειδητοποιήσουν ότι **διδάσκονται πώς λέγονται οι εκφραστικοί τρόποι** (ορολογία) που όλοι χρησιμοποιούμε καθημερινά στον λόγο μας και πώς οι λογοτέχνες χρησιμοποιούν αυτές τις τεχνικές για να «σκηνοθετήσουν» τις φανταστικές ιστορίες τους και να πλάσουν τους ήρωές τους με αληθοφανή τρόπο. Δηλαδή, σταδιακά και με επιλεγμένα κείμενα μπορούν να μνηθούν στη γλώσσα της λογοτεχνίας που χρησιμοποιούν οι λογοτέχνες στην λεγόμενη λογοτεχνική **αναπαράσταση** (Πρόγραμμα Σπουδών, Νέα Ελληνικά, Γ΄ Λυκείου σελ. 45)

Η τυπολογία των ερωτήσεων

Οι ερωτήσεις που συνοδεύουν το κείμενο είναι πολλαπλής επιλογής ώστε σταδιακά να οδηγηθούμε σε ανοικτού τύπου ερωτήσεις. Με αυτόν τον τρόπο ενθαρρύνονται όλοι οι μαθητές να συμμετέχουν χωρίς να παρεμποδίζονται από την ορολογία που τους δημιουργεί σύγχυση και άγχος.

Πιθανές ενστάσεις

Μπορεί ορισμένοι συνάδελφοι να διαφωνούν με την συγκεκριμένη επιλογή, αλλά η πείρα μου με έχει διδάξει ότι αν θέλουμε να συμμετέχουν οι μαθητές στην εκπαιδευτική διαδικασία θα πρέπει να **καταλαβαίνουν**. Πριν χρησιμοποιήσουμε, λοιπόν, την ορολογία (που τρομάζει τους πάντες) καλό είναι να την απομυθοποιήσουμε. Νομίζω πως θα συμφωνήσουμε όλοι ότι ο αμήτητος μαθητής σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να διδαχθεί λογοτεχνία με κείμενα γεμάτα σύμβολα, αλληγορίες και κείμενα με πιο σοβαρά και βαθυστόχαστα θέματα που απασχολούν τον άνθρωπο (π.χ. τάσεις φυγής, προσδοκίες, ματαίωση, διάψευση ελπίδων, αίσθημα εγκλωβισμού κ.λπ.) θέματα των κειμένων λογοτεχνίας του 1^{ου} δικτύου. Έτσι, αρχίζοντας με ένα εύληπτο κείμενο, θα είναι πιο πρόθυμοι να συμμετάσχουν στον διάλογο για ένα θέμα που τους ενδιαφέρει άμεσα. Στη συνέχεια, θα μπορούμε να επιλέξουμε την επόμενη θεματική ενότητα για να διδάξουμε την γλώσσα της λογοτεχνίας [και το ερμηνευτικό σχόλιο](#). (Φάκελος υλικού για την λογοτεχνία, Γλωσσάρι όρων, σελ. 195)

Προτεινόμενο δίκτυο κειμένων για πλαισίωση της διδακτικής ενότητας

«Τα δίκτυα των κειμένων είναι μια ιδέα που στηρίζεται κυρίως στη θέση του Bakhtin ότι τα έργα είναι μονάδες λεκτικής ανταλλαγής, και ως εκ τούτου διαλέγονται μεταξύ τους και ανανεώνουν διαρκώς τον διάλόγό τους με τον/την αναγνώστη/τρια. Πρόκειται για κείμενα που θα μπορούσαν να θέτουν κοινά ερωτήματα σε άλλα κοινωνικο-ιστορικά συμφραζόμενα, σε άλλο είδος ή με διαφορετική αισθητική, και να δίνουν διαφορετικές απαντήσεις. Καθώς τα κείμενα φαίνεται να διαλέγονται μεταξύ τους, ενεργοποιούν πιο δραστικά και τον διάλογο μεταξύ των μαθητών/τριών.» ([Πρόγραμμα Σπουδών, Νέα Ελληνικά, Γ' Λυκείου σελ. 17](#))

Στηριζόμενοι στην παραπάνω υπόδειξη, **στη συνέχεια**, μπορούμε να διδάξουμε άλλα ποιητικά κείμενα με παρόμοιο θέμα όπως τον «Ερωτόκριτο» που είναι αφηγηματικό, το «Μόνο γιατί μ' αγάπησες» της Μαρίας Πολυδούρη, και [« Παρτίδα σκάκι»](#) της Χλόης Κουτσουμπέλη (Λογοτεχνία, Φάκελος υλικού, σελ. 198) . Έτσι, αρχίζουμε σταδιακά να προχωράμε από εποχή σε εποχή, από την παραδοσιακή στην νεωτερική ποίηση μέσω σύγκρισης και αναλογίας αξιοποιώντας πάλι και τη μουσική, καθώς και το video ώστε να αναδειξουμε την αλληλεπίδραση καθώς και τη συνομιλία των άλλων τεχνών (μουσική, ζωγραφική, κινηματογράφος κ.λπ.) με την λογοτεχνία. Η διδασκαλία αυτού του δικτύου κειμένων οδηγεί ομαλά τον μαθητή στην εξοικείωση με την γλώσσα της λογοτεχνίας (λογοτεχνική αναπαράσταση) και τον βοηθούν να συνειδητοποιήσει **την επίδραση του ιστορικού, κοινωνικού, πολιτικού και πολιτισμικού πλαισίου στις επιλογές των θεμάτων και των εκφραστικών μέσων** που χαρακτηρίζει τις γενιές των λογοτεχνών και τα λογοτεχνικά ρεύματα-όπου και όταν κρίνεται απαραίτητο) «Ο ερμηνευτικός διάλογος ενδέχεται να μην μπορεί να αναπτυχθεί πλήρως μόνο με τις συνεισφορές των μαθητών/τριών· ή να χρειάζεται μια εμπάθνηση, για την οποία, ούτως ή άλλως, οι μαθητές/τριες χρειάζονται υποστήριξη. Τότε, ο/η διδάσκων/ουσα επιστρατεύει κάποια εργαλεία.

Κάνει, δηλαδή, μικρές παρεμβάσεις, στις οποίες μπορεί:

-να δώσει μια εξωκειμενική πληροφορία. Π.χ.: «αν λάβετε υπόψη ότι ο/η συγγραφέας έγραψε αυτό το κείμενο στην εξορία ή, ότι η εστίαση είναι εξωτερική κ.λπ., τι περισσότερο μπορείτε να σκεφτείτε πάνω στο θέμα που συζητάμε;» ·

-να εφοδιάσει τους/τις μαθητές/τριες με ένα ή περισσότερα παράλληλα κείμενα, στα οποία το υπό συζήτηση θέμα διακρίνεται καλύτερα ή προσεγγίζεται από διαφορετική οπτική ή τίθεται σε διαφορετικό ιστορικο-πολιτισμικό πλαίσιο·

-να πλαισιώσει το κείμενο με 2-3 δημοσιευμένα κριτικά σχόλια ή ερμηνευτικές απόψεις γι' αυτό· ([Πρόγραμμα Σπουδών, Νέα Ελληνικά, Γ' Λυκείου σελ.21](#))

Στάδια διδασκαλίας

A. Προϊδεασμός των μαθητών με ερωτήσεις

1. Τι είναι αφήγηση;

Προσδοκώμενη απάντηση: Αφήγηση είναι μια πράξη επικοινωνίας με την οποία παρουσιάζεται προφορικά ή γραπτά μια σειρά **πραγματικών ή πλασματικών (επινοημένων) γεγονότων**. (Έκφραση- Έκθεση α' λυκείου)

2. Να αναφέρετε αφηγηματικά κείμενα με διήγηση πραγματικών γεγονότων

Προσδοκώμενη απάντηση: Ιστορικά κείμενα, ειδήσεις, ρεπορτάζ, βιογραφίες, αυτοβιογραφίες, απομνημονεύματα, μαρτυρίες κ.λπ.

3. Χρησιμοποιούμε την αφήγηση στην καθημερινή μας επικοινωνία;

Προσδοκώμενη απάντηση Χρησιμοποιούμε την αφήγηση και την περιγραφή για να διηγηθούμε διάφορα περιστατικά (τροχαία δυστυχήματα, διαπληκτισμοί ανθρώπων, σκηνές στους δρόμους, στα μαγαζιά, στις παραλίες, , στο σχολείο κ.λπ) Δηλαδή, διαπιστώνουμε με αυτόν τον τρόπο ότι όλοι περιγράφουμε (ανθρώπους, αντικείμενα, τόπους κ.λπ.) και διηγούμαστε.

4. Τι είναι η αφήγηση στη λογοτεχνία;

Προσδοκώμενη απάντηση

Είναι η διήγηση/εξιστόρηση **πλασματικών/φανταστικών γεγονότων**. Πρόκειται ,δηλαδή, για αναπαράσταση γεγονότων, πράξεων, ενεργειών, συμβάντων με τη χρήση του λόγου.

5. Τι σημαίνει λογοτεχνική αναπαράσταση

Διαβάζουμε στο Γλωσσάρι όρων σελ. 193

6. Τι σχέση έχει ο λογοτέχνης με την εποχή του;

Διαβάζουμε στο Γλωσσάρι όρων (συγκεκριμένο) σελ. 197

Προσθέτουμε διευκρινίσεις : Ο λογοτέχνης ζει σε μια συγκεκριμένη ιστορική εποχή, η οποία χαρακτηρίζεται από κοινωνικές, πολιτικές, πολιτιστικές συνθήκες, οι οποίες βρίσκονται σε σχέση αλληλεπίδρασης και διαμορφώνουν το γενικότερο ιστορικό πολιτιστικό κλίμα της εποχής. Τα ιστορικά γεγονότα, ενδεχόμενες κοινωνικές ή οικονομικές κρίσεις, μεταβατικά πολιτιστικά ή πολιτικά στάδια, οι κυρίαρχες ιδεολογίες, τα συστήματα αξιών, τα ήθη και τα έθιμα, οι παραδόσεις, η ανάπτυξη των επιστημών ή της τεχνολογίας, το καθεστώς εθνικής ανεξαρτησίας ή ξένης κυριαρχίας , η ελευθερία ή το αυταρχικό και συντηρητικό κλίμα που επικρατούν επηρεάζουν τόσο τον τρόπο ζωής όσο και τις ιδεολογικές και πνευματικές τάσεις των ανθρώπων και διαμορφώνουν τη συγκεκριμένη ιστορική πραγματικότητα. **Ο λογοτέχνης εμπνέεται, λοιπόν, από την πραγματικότητα, αλλά στο έργο του δεν αναπαριστά ούτε μιμείται αυτούσια την πραγματικότητα, αντίθετα δημιουργεί μια μυθική-φανταστική πραγματικότητα (μυθοπλασία) που ενσαρκώνει, αισθητοποιεί με το λόγο.**

Θέματα των λογοτεχνικών κειμένων

Ο λογοτέχνης με αφορμή ένα κεντρικό θέμα **στην ποιητική πραγματικότητα, απεικονίζει** σκηνές, αφηγείται ιστορίες, σκηνοθετεί μονολόγους ή διαλόγους, ενώ ταυτόχρονα εκφράζει συναισθήματα, ιδέες, προβληματισμούς για τον άνθρωπο, τη ζωή, τον κόσμο.

Ο λογοτέχνης	αισθητοποιεί- μορφοποιεί με το λόγο ένα θέμα που τον απασχολεί
<p>A.</p> <ul style="list-style-type: none"> -Προσωπικότητα -Οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον -Προσωπική και επαγγελματική ζωή -Βιώματα, εμπειρίες <p>B.</p> <p><u>Συνθήκες εποχής</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -Οικονομικές -Πολιτικές -Κοινωνικές -Ιστορικά γεγονότα -Αξιακό σύστημα-ιδεολογίες -Λογοτεχνικά ρεύματα 	<p>πχ.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Η φρίκη του πολέμου • Η εκμετάλλευση των ανθρώπων • Η ξενιτιά • Η συμπεριφορά των δασκάλων στο παρελθόν • Η θέση της γυναίκας • Ο αυταρχισμός της πατριαρχικής κοινωνίας • Ο έρωτας • Οι αγώνες για την ελευθερία • Οι ανεκπλήρωτες επιθυμίες • Η επιθυμία για φυγή <p>κ.λπ.</p>

Η γλώσσα της λογοτεχνίας

Για να αισθητοποιήσουν τις ιδέες, τα συναισθήματα, τους προβληματισμούς κ.λπ. όλοι οι καλλιτέχνες χρησιμοποιούν ορισμένα «υλικά». Τα υλικά του λογοτέχνη, [τα εκφραστικά του μέσα \(Σχολικό βιβλίο, γλωσσικές επιλογές, σελ. 194\)](#) είναι ο λόγος, η ποιητική γλώσσα, την οποία αξιοποιεί ανάλογα με την εικονοπλαστική του ικανότητα για να αναδημιουργήσει «παραστάσεις», τις οποίες ο επαρκής αναγνώστης δηλ. ο μνημένος, εξοικειωμένος δέκτης αναπλάθει με τη βοήθεια των αισθήσεων και της φαντασίας του.

Ο αναγνώστης (Ερμηνεία, [Σχολικό βιβλίο](#), σελ. 195),

Ο αναγνώστης επομένως, προκειμένου να επικοινωνήσει με τον δημιουργό, να προσεγγίσει το λογοτεχνικό έργο πρέπει αφ' ενός να ενεργοποιήσει **τις αισθήσεις και τη φαντασία του**, αφ' ετέρου **να εξοικειωθεί με τη γλώσσα και την ερμηνεία της λογοτεχνίας** ώστε να φανταστεί πρόσωπα, χώρους, αντικείμενα, να επικοινωνήσει και να επεξεργαστεί τόσο τις ιδέες του λογοτέχνη όσο και τις συναισθηματικές, κοινωνικές και άλλες καταστάσεις/συνθήκες που απασχολούν τους λογοτεχνικούς ήρωες.

Περισσότερα για τους λογοτεχνικούς όρους βλέπε: Λεξικό λογοτεχνικών όρων

<http://ebooks.edu.gr/courses/DSGYMA107/document/4bdaedb5lgm9/4e7097436w8d/4e709743r1ga.pdf>

B. Κειμενοκεντρική διδασκαλία**1.Μοιράζουμε σε φωτοτυπία την σελ. 6 και 8-11****Οι μαθητές διαβάζουν το κείμενο και ακούν το τραγούδι**<https://kithara.to/stixoi/MTExOTA5NzE0/mia-bradia-sto-louki-adelfoi-katsimixa-lyrics>

Κείμενο	Στοιχεία αφηγηματολογίας
<p>Προχτές εκεί που τα 'πινα με κάποιο κολλητό μου κοιτώ και βλέπω πίσω μου δυο μάτια δυο ματάκια γυρίζω στον δικό μου, ο τύπος μου, Νικόλα και μένα, μ' απαντάει, και εκεί αρχίσαν όλα</p> <p>Εγώ αυτοσυγκεντρώθηκα για να τη μαγνητίσω αυτά είναι κόλπα ζόρικα που κάνουν στην Ινδία αλήθεια σας το λέω, απότυχα τελείως δε μου 'δινε καμία, μα καμία σημασία.</p> <p>Όπως καταλαβαίνετε δε μ' έπαιρνε καθόλου αλλά εξακολούθησα ερήμην να κοιτάω ο φίλος μου εγκρίνιαζε, βρε Χάρη, σου μιλάω για πες μου, σε κοιτάει; καθόλου τ' απαντάω</p> <p>Σε μια στιγμή το βλέμμα της πλανήθηκε στο χώρο κι απάνω μου σταμάτησε σαν κάτι να ζητούσε ταράχτηκα και σκέφτηκα, Θεέ μου, εμένανε κοιτάει όμως εκείνη κοίταγε να βρει τον σερβιτόρο</p> <p>Βοήθεια χριστιανοί, κοντεύω να φλιπάρω εγώ για κείνη χάνομαι και κείνη ούτε με ξέρει Αχ να 'μουν αεράκι, καπνός από τσιγάρο Στα στήθια της να μπαίνω κι εκείνη ας μη με θέλει</p> <p>Βοήθεια χριστιανοί, ...</p>	

Φυλλάδιο που πρέπει να έχει πάντα ο διδάσκων για να καθοδηγεί την συζήτηση χωρίς να ψάχνει στο κείμενο αλλά και για να το δείχνει στους μαθητές ώστε να μάθουν πώς να σημειώνουν στο κείμενο

Διδασκαλία της αφηγηματολογίας μέσω των ερωτήσεων που ακολουθούν
Αφηγητής Ομοδιηγητικός, αυτοδιηγητικός
Ευθύγραμμη πορεία της αφήγησης

Κείμενο	Αφηγηματικοί τρόποι
<p>Προχθές εκεί που τα 'πινα με κάποιο κολλητό μου κοιτώ και βλέπω πίσω μου δυο μάτια, δυο ματάκια Γυρίζω στον δικό μου, ο τύπος μου Νικόλα και μένα μ' απαντάει, και 'κει αρχίσαν όλα</p> <p>Εγώ αυτοσυγκεντρώθηκα για να την μαγνητίσω αυτά είναι κόλπα ζόρικα που κάνουν στην Ινδία Αλήθεια σάς το λέω, απότυχα τελείως Δε μου 'δινε καμία, μα καμία σημασία</p> <p>Όπως καταλαβαίνετε, δεν μ' έπαιρνε καθόλου αλλά εξακολούθησα ερήμην να κοιτάω Ο φίλος μου εγκρίνιαζε, ρε Χάρη σου μιλάω για πες μου σε κοιτάει; Καθόλου, τού απαντάω</p> <p>Σε μια στιγμή το βλέμμα της πλανήθηκε στο χώρο κι απάνω μου σταμάτησε σαν κάτι να ζητούσε Ταράχτηκα και σκέφτηκα, Θεέ μου εμένανε κοιτάει Όμως εκείνη κοίταγε να βρει τον σερβιτόρο</p> <p>Βοήθεια χριστιανοί, κοντεύω να φλιπάρω εγώ για κείνη χάνομαι και κείνη ούτε με ξέρει Αχ να 'μουν αεράκι, καπνός από τσιγάρο Στα στήθια της να μπαίνω κι εκείνη ας μη με θέλει</p> <p>Βοήθεια χριστιανοί, κοντεύω να φλιπάρω Ζηλεύω όποιον της μιλά και όποιον την κοιτάει Μα πιο πολύ ζηλεύω εκείνον π' αγαπάει Σαν τρέμει το κορμάκι της και σαν λιγοθυμάει</p>	<p>Αφήγηση πρωτοπρόσωπη Ελεύθερος πλάγιος λόγος</p> <p>Β' ρημ. πρόσωπο αποστροφή</p> <p>Β' ρημ. πρόσωπο αποστροφή Ελεύθερος πλάγιος λόγος-διάλογος</p> <p>Εσωτερικός μονόλογος</p> <p>Αποστροφή</p> <p>Εσωτερικός μονόλογος</p> <p>Αποστροφή</p> <p>Εσωτερικός μονόλογος</p>

Σκοπός: Στο τέλος των δραστηριοτήτων, το κείμενο στη φωτοτυπία θα πρέπει να έχει πολλές σημειώσεις.

2. Ερωτήσεις-σκοπός: Να μάθουν οι μαθητές να αιτιολογούν τις απαντήσεις τους βασισμένοι στους κειμενικούς δείκτες.(Σχολ. Βιβλίο σελ. 196)

Πρώτα γράφουν όλοι οι μαθητές και μετά ελέγχουν τις απαντήσεις τους

A. Τα στοιχεία του μύθου

1.Αφού διαβάσετε προσεκτικά το κείμενο να απαντήσετε:

- Με ποιο γεγονός ξεκινάει η ιστορία **(δέση)**
- Καθώς εξελίσσεται η ιστορία σε ποια φάση κορυφώνεται η αγωνία; **(κορύφωση)**
- Πώς τελειώνει η ιστορία; **(λύση)**

2.Ποια είναι τα πρόσωπα της Ιστορίας
Ποιες φωνές ακούμε;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Στις παρακάτω ερωτήσεις να κυκλώσετε τη σωστή απάντηση

- 3.Ποιος είναι ο χώρος στον οποίο λαμβάνει χώρα η ιστορία;
1. Εσωτερικός χώρος
 2. Εξωτερικός χώρος
-
-
-
- Πώς το αναγνωρίζουμε;

B. Στοιχεία αφηγηματολογίας

Η σειρά αφήγησης των γεγονότων

- 1.Πώς ξεκινά η αφήγηση των γεγονότων
1. από την αρχή της ιστορίας
 2. στη μέση της ιστορίας;
 3. υπάρχει αναδρομή;
 4. υπάρχει εγκιβωτισμένη ιστορία;
- Na αιτιολογήσετε την απάντησή σας
- Βιβλίο του μαθητή (σελ. 193)

<p>2. Ποιους αφηγηματικούς τρόπους χρησιμοποιεί ο συγγραφέας</p> <p>Να εντοπίσετε σχετικά χωρία στο κείμενο</p> <p><u>Βιβλίο του μαθητή (σελ. 195)</u></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. διήγηση 2. περιγραφή 3. μονόλογο 4. εσωτερικό μονόλογο 5. διάλογο 6. Αποστροφή* 7. Ελεύθερο πλάγιο λόγο
<p>*Αποστροφή: ρητορικό σχήμα κατά το οποίο ο ομιλητής διακόπτει το λόγο του και απευθύνεται σε κάποιο πρόσωπο, παρόν ή απόν, ζωντανό ή νεκρό, σε προσωποποιημένο αντικείμενο ή σε αφηρημένη ιδέα ή και στον εαυτό του</p>	
<p>3. Ο αφηγητής συμμετέχει ως πρόσωπο στην ιστορία και εάν ναι, με ποια ιδιότητα</p> <p>Πώς ονομάζεται σε αυτή την περίπτωση;</p> <p><u>Βιβλίο του μαθητή (σελ. 193)</u></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ως κεντρικός ήρωας 1. ως δευτερεύον πρόσωπο 2. ως αυτήκοος /αυτόπτης μάρτυρας);
<p>4. Το ποιητικό υποκείμενο αφηγείται</p> <p>Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας</p> <p><u>Βιβλίο του μαθητή (σελ. 193)</u></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Τη δική του ιστορία και λέγεται 2. Ιστορία ενός άλλου και λέγεται.....
<p>5. Σε ποιο πρόσωπο αφηγείται την ιστορία;</p> <p>Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας</p> <p><u>Βιβλίο του μαθητή (σελ. 194)</u></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. α' ρηματικό πρόσωπο 2. β' ρηματικό πρόσωπο 3. γ' ρηματικό πρόσωπο <p>Να εντοπίσετε σχετικά χωρία στο κείμενο</p>
<p>6. Σε ποιον απευθύνεται ο αφηγητής με την χρήση του β' ρηματικού προσώπου</p> <p>Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Στον εαυτό του 2. Στον φίλο του 3. Στην κοπέλα 4. Στον σερβιτόρο 5. Στον αναγνώστη
<p>7. Ο αφηγητής διηγείται τα γεγονότα</p> <p>Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας</p> <p><u>Βιβλίο του μαθητή (σελ. 194)</u></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Με μηδενική εστίαση-είναι παντογνώστης; 2. Με εσωτερική εστίαση <p>Από ποια στοιχεία του κειμένου το αναγνωρίζουμε;</p>

Γ. Γλώσσα –ύφος του κειμένου

1. Πώς θα χαρακτηρίζατε την γλώσσα του κειμένου;

Να δικαιολογήσετε την/τις επιλογή/ές σας με στοιχεία από το κείμενο

Βιβλίο του μαθητή (σελ. 194)

1. Καθαρεύουσα
2. Δημοτική
3. Λεξιλόγιο του προφορικού λόγου
4. Μεικτή
5. Ιδιωματική

2. Αφού παρατηρήσετε το λεξιλόγιο, τη σύνδεση των προτάσεων, τα σημεία στίξης, πώς θα χαρακτηρίζατε ο ύφος του κειμένου;

Να δικαιολογήσετε την/τις επιλογή/ές σας με στοιχεία από το κείμενο

1. Επίσημο, τυπικό
2. Πεζολογικό
3. Διδακτικό
4. Πυκνό, δυσνόητο
5. Απλό, οικείο, καθημερινό
6. Ζωντανό, παραστατικό
7. Απλό, λιτό

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

Λέγει· "Αδερφέ μου, δεν μπορώ στον Κόσμον πλιό να ζήσω, 135
γιατ' ήβαλα ένα λογισμόν, και στέκω ν' αφορμίσω.
Σ' τόπον ψηλόν αγάπησα, μακρά πολλά ξαμώνω,
το χέρι κοπιάζει εύκαιρα να πιάσει τό δε σώνω,
6 τη Θυγατέρα του Ρηγός, του Αφέντη μας την Κόρη,
οπού άνεμος δεν τση'διδε, ουδ' ήλιος την εθώρει, 140
κι οπού μας παίρνει τη ζωήν, όντε μας πιάσει μάχη,
ο λογισμός οπού'βαλα, δίχως θεμέλιο να'χει.
Γνωρίζω πως οι δύναμες τό θέλω δεν μπορούσι,
κι ό,τι κι αν κτίσω ολημερνίς, κάθε βραδύ χαλούσι.
Μα τυφλωμένος βρίσκομαι, τό κάνω δεν κατέχω, 145
κ' ήχασα το λογαριασμόν, και πλιό μου νου δεν έχω.
Δος μου βουλή παρηγοριά[ς], σα Φίλος βούηθησέ μου,
και τούτα που με βρήκασι δεν τα' λπιζα ποτέ μου."

Ερωτόκριτος https://www.youtube.com/watch?v=s2dqEmYs_30

Μόνο γιατί μ' αγάπησες

Δέν τραγουδῶ, παρά γιατί μ' αγάπησες
στά περασμένα χρόνια.
Καί σέ ἥλιο, σέ καλοκαιριοῦ προμάντεμα
καί σέ βροχή, σέ χιόνια,
δέν τραγουδῶ παρά γιατί μ' αγάπησες.

Μόνο γιατί μέ κράτησες στά χέρια σου
μιά νύχτα καί μέ φίλησες στό στόμα,
μόνο γι' αὐτό εἶμαι ὠραία σάν κρίνο ὀλάνοιχτο
κι ἔχω ἓνα ρῖγος στήν ψυχή μου ἀκόμα,
μόνο γιατί μέ κράτησες στά χέρια σου.

Μόνο γιατί τά μάτια σου μέ κύτταξαν
μέ τήν ψυχή στό βλέμμα,
περήφανα στολίστηκα τό ὑπέρτατο
τῆς ὑπαρξῆς μου στέμμα,
μόνο γιατί τά μάτια σου μέ κύτταξαν.

Μόνο γιατί μ' αγάπησες γεννήθηκα
γι' αὐτό ἡ ζωή μου ἐδόθη
στήν ἄχαρη ζωή τήν ἀνεκπλήρωτη
μένα ἡ ζωή πληρώθη.
Μόνο γιατί μ' αγάπησες γεννήθηκα.

Μονάχα γιατί τόσο ὠραῖα μ' αγάπησες
ἔζησα, νά πληθαίνω
τά ὄνειράτά σου, ὠραῖε, πού βασίλευσες
κι ἔτσι γλυκά πεθαίνω
μονάχα γιατί τόσο ὠραῖα μ' αγάπησες.

(Οἱ τρίλιες πού σβήνουν, 1928)

Μόνο γιατί μ' αγάπησες <https://www.youtube.com/watch?v=rQMQuYzXUkY>

<https://www.womantoc.gr/life/article/mono-giati-m-agapis-es-ena-apo-ta-pio-simadika-erotika-poiimata-tis-marias-polydouri>

Ανάλυση: <https://www.ebooks4greeks.gr/%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CE%BF-%CE%B3%CE%B9%CE%B1%CF%84%CE%B9-%CE%BC-%CE%B1%CE%B3%CE%B1%CF%80%CE%B7%CF%83%CE%B5%CF%83-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CF%85%CE%B4%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B7>

Ενδεικτικό κριτήριο αξιολόγησης

ΠΟΙΗΜΑ Χλόη Κουτσομπέλη

Σχολικό βιβλίο σελ.198

http://iep.edu.gr/images/IEP/Modules/Sj_K2_Extra_Slider/Fakeloi_Ylikou/Logotechnia_G-Lykeiou_Fakelos-Ylikou_Diktya-Keimenon.pdf

Παρτίδα σκάκι

(από τη συλλογή Η Αλεπού και ο κόκκινος χορός, Γαβριηλίδης, 2012).

«Καθίσαμε απέναντι.

Τα δικά μου πιόνια ήταν σύννεφα.

Τα δικά του σίδερο και αίμα.

Αυτός είχε τα μαύρα.

Σκληροί, γυαλιστεροί οι πύργοι του

επιτέθηκαν με ορμή

ενώ η βασίλισσά μου

ξεντυνόταν στο σκοτάδι.

Ήταν καλός αντίπαλος,

προέβλεπε κάθε μου κίνηση

πριν καλά καλά ακόμα την σκεφτώ,

κι εγώ παρ' όλα αυτά την έκανα,

με την ήρεμη εγκατάλειψη αυτού

που βαδίζει στο χαμό του.

Ίσως τελικά να με γοήτευε

το πόσο γρήγορα εξόντωσε τους στρατιώτες μου

τους αξιωματικούς, τους πύργους, τα οχυρά,

τις γέφυρες, τον βασιλιά τον ίδιο,

πόσο εύκολα διαπέρασε, εισχώρησε και άλωσε

βασίλεια ολόκληρα αρχαίας σιωπής

και πώς τελικά αιχμαλώτισε εκείνη τη μικρή βασίλισσα

από νεραϊδοκλωστή

που τόσο της άρεσε να διαφεύγει με πειρατικά καράβια

στις χώρες του ποτέ.

Ναι, ομολογώ ότι γνώριζα από πριν πως θα νικήσει.

Άλλωστε, γι' αυτό έπαιξα μαζί του.

Γιατί, έστω και μια φορά, μες στη ζωή, αξίζει κανείς να παίξει για να χάσει.»

Ο πληθυντικός αριθμός

Ὁ ἔρωτας,
ὄνομα οὐσιαστικόν,
πολὺ οὐσιαστικόν,
ἐνικοῦ ἀριθμοῦ,
γένους οὔτε θηλυκοῦ, οὔτε ἀρσενικοῦ,
γένους ἀνυπεράσπιστου.
Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
οἱ ἀνυπεράσπιστοι ἔρωτες.

Ὁ φόβος,
ὄνομα οὐσιαστικὸν
στὴν ἀρχὴ ἐνικὸς ἀριθμὸς
καὶ μετὰ πληθυντικὸς
οἱ φόβοι.
Οἱ φόβοι
γὰ ὅλα ἀπὸ δῶ καὶ πέρα.

Ἡ μνήμη,
κύριο ὄνομα τῶν θλίψεων,
ἐνικοῦ ἀριθμοῦ
μόνον ἐνικοῦ ἀριθμοῦ
καὶ ἄκλιτη.
Ἡ μνήμη, ἡ μνήμη, ἡ μνήμη.

Ἡ νύχτα,
Ὅνομα οὐσιαστικόν,
Γένους θηλυκοῦ,
Ἐνικὸς ἀριθμὸς.
Πληθυντικὸς ἀριθμὸς
Οἱ νύχτες.
Οἱ νύχτες ἀπὸ δῶ καὶ πέρα.

(*Τό λίγο τοῦ κόσμου*, 1971)

Ο πληθυντικός αριθμός <https://www.youtube.com/watch?v=1w54OZZRtz0>

Ανάλυση <https://philologikitheorisi.blogspot.com/2016/10/plithintikos-arithmos-kiki-dimoula-analysi-poiimatos.html>

Εννοείται ότι ο εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει άλλα κείμενα ή βασισμένος στην συγκεκριμένη πρόταση να δημιουργήσει δικά του δίκτυα κειμένων που να ανταποκρίνονται στο επίπεδο των μαθητών και να λειτουργούν ως εργαλεία υλοποίησης των στόχων διδασκαλίας όπως αυτοί καταγράφονται λεπτομερώς στο Πρόγραμμα Σπουδών.